

HUMANIST

Tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond 36e jaargang nr. 5, 20-3-1981

Samen-scholing van christelijke en islamitische leerlingen. Op een openbare school of zoals konfessionelen zouden willen op een „school met de bijbel én koran”? (foto: André Ruigrok).

HERVATTING SCHOOLSTRIJD STEEDS DUIDELIJKER KONFESSIONEEL ONDERWIJS LONKT NAAR ISLAMITISCHE LEERLINGEN

Het wordt steeds duidelijker dat een hervatting van de schoolstrijd te verwachten is. Het dalend kindertal, de toenemende bezuinigingen, en de groeiende kloof tussen feitelijke onderwijsbehoeften enerzijds en de in meerderheid konfessionele scholen anderzijds, veroorzaken steeds meer spanningen in de onderwijswereld. Zo is in Rotterdam ruzie ontstaan tussen konfessioneel en openbaar onderwijs over de vraag waar de kinderen van kulturele minderheden het beste heen kunnen. De landelijke Hervormde Raad voor Kerk en School heeft de christelijke school tot ontmoetingschool verklaard. Wat is er eigenlijk aan de hand?

In een rapport dat op 6 maart in de Hervormde Synode werd besproken, werd onomwonden gezegd dat er geen herkenbare bevolkingsgroepen meer zijn die de onderwijszuilen steunen. Ieder

weldenkend mens zou daaraan de konklusie verbinden dat het verzuilde konfessionele onderwijs dan maar beter kan opgaan in het pluriforme openbare of daarmee gelijk te stellen onderwijs. Zo niet de Hervormde Raad: die wil de christelijke school handhaven omdat daar de ontmoeting met de islamitische kinderen het beste plaats kan vinden, aangezien „daar in God geloofd wordt”. Betekent dit dat de godsdienst-onderwijzende dominees nu bij gebrek aan belangstelling voor de bijbel maar op de koran overgaan? En mogen christenen nu gaan uitmaken welke koran-interpretatie de juiste is die onderwezen moet worden? Zouden de islamieten daar zelf ook nog iets over mogen zeggen?

Van tweeën één: ófwel ons zuilenstelsel in het onderwijs wordt opgeheven omdat die niet meer aansluit op de feitelijk levende behoeften, ófwel het zuilenstelsel wordt gehandhaafd maar dan ook kon-

sekwent toegepast. Dat betekent dat christelijke scholen ook werkelijk christelijk moeten zijn, en zich niet in een pluriform jasje moeten steken (want daar is het openbaar onderwijs voor) of zich met een islamitisch kledingstuk moeten tooien (want dan hebben de islamieten ook recht op een eigen zuil).

Wat er nu dreigt, is dat het konfessioneel onderwijs van twee wallen gaat eten: de eigen identiteit benadrukken als het hun uitkomt (bv. bij aanstellingen), en de eigen identiteit vervagen als dat meer leerlingen oplevert.

Het wordt de hoogste tijd dat konfessioneel Nederland door liberalen en socialisten voor de keuze wordt geplaatst: ófwel verzuild blijven (maar dan ook de gevolgen daarvan dragen, dus minder instellingen), ófwel verzuiling omzetten in pluriformiteit. Wie durft de kat de bel aan te binden?

Rob Tielman

OVER HUMANISME 3

door J. P. van Praag

Het patroon van humanistische uitgangspunten verschaft voldoende aanknopingspunten voor een humanistisch mens- en wereldbeeld en blijft tegelijk een open raamwerk. Het maakt duidelijk, dat humanisme niet zo maar ongelooft is, maar een eigen karakter vertoont, dat niet vanzelfsprekend door alle ongodsdienstigen zal worden onderschreven. Dit oriëntatiepatroon preciseert de verhouding tussen humanisme en christendom of tussen humanisme marxisme.

Het maakt duidelijk, dat zij sommige punten gemeen hebben en andere niet. Men moet daarbij ook niet vergeten dat ook de gemeenschappelijke uitgangspunten opgenomen zijn in een verschillende samenhang; daardoor zijn ze wel overeenkomstig, maar niet hetzelfde. Vrijheid bijvoorbeeld speelt een andere rol in het humanisme dan in christendom en marxisme.

Nu moet men wel opmerken, dat er tegenwoordig talloze vormen, zowel van christendom als marxisme bestaan, die men volstrekt niet over één kam kan scheren. In het voorgaande werd gedacht aan de traditionele vormen van beide; en dat is wel het denken van de overweldigende meerderheid van die groepen. Dat vergeten humanisten wel eens, omdat zij op het gebied waar zij zich bewegen, nu juist vaak niet-traditionele christenen en marxisten ontmoeten; men denke aan de marxistische humanisten in Joegoslavië en andere oostbloklanden, en aan ondogmatische christenen met name in de progressieve

politiek en het welzijnswerk. Men vraagt zich soms zelfs af – en veel christenen doen dat blijkbaar zelf ook – wat sommige vormen van geloof nog onderscheidt van humanisme; er heerst in de godsdienstige wereld een geloofskrisis, die alles in twijfel trekt, de werkelijkheid van God inkluis. Maar tegelijkertijd moet men wel beseffen, dat ook deze christenen vaak de pretentie koesteren toch iets eigens te vertegenwoordigen. Humanisten hebben er geen behoefte aan kunstmatig scheidingen in stand te houden; aan de andere kant zullen ze volhouden, dat humanisme iets anders is dan christendom zonder God.

Zolang christendom, marxisme en humanisme iets eigens vertegenwoordigen, zal dat ook blijken uit hun denken over mens en wereld.

Om te beginnen voelen marxisten en christenen zich beiden onderworpen aan een reeds tevoren gegeven opbouw van de werkelijkheid: de maatschappelijke ontwikkeling, de goddelijke orde. Die structuur van de werkelijkheid is als het ware al aanwezig en hoeft door de mens alleen nog maar ontcijferd, ontdekt te worden en hij dient zich te laten „gezeggen“ door wat die werkelijkheid openbaart. In de humanistische opvatting daarentegen moeten mensen – weliswaar vanuit hun gegeven kulturele situatie – toch zelf betekenis geven aan de werkelijkheid, die uit zichzelf geen betekenis openbaart. Humanisten zullen natuurlijk wel erkennen, dat zij de werkelijkheid niet uit niets te voorschijn brengen; er is natuurlijk wel „iets“ en dat „iets“ maken de mensen door middel van hun zintuigen en hun bewustzijn tot hun werkelijkheid. Het heeft geen zin te vragen hoe dat „iets“ eigenlijk is: het toont zich in en door onze menselijke ervaring, en het is daardoor onze menselijke werkelijkheid.

Men kan wel spreken van droomwerelden, fantasiewerelden en vermoede werelden; ook die hebben een soort bestaan: ze geven uiting aan innerlijke

werkelijkheden en kunnen vorm krijgen in scheppingen van kunstenaars en profeten. Daardoor kunnen ze ook invloed uitoefenen op de waarneembare werkelijkheid; maar aan de kennis van die werkelijkheid in strikte zin voegen ze niets toe. Die kennis bestaat uit oordelen over werkelijkheid en die oordelen kunnen waarheid verschaffen. De werkelijkheid is, de waarheid geldt. In het humanistische spreken is ook de waarheid niet iets, dat ergens kant en klaar ligt te wachten, en door mensen alleen nog maar ontdekt hoeft te worden. Waarheid is een samenstel van oordelen, dat door mensen moeizaam wordt geformuleerd, om dan weer aan de werkelijkheid getoetst te worden. Men kan ook hier wel weer spreken van innerlijke waarheden, en die kunnen voor de betrokkene van grote waarde zijn, maar waarheid in strikte zin is inter-subjectief, heeft tussenpersoonlijke geldingskracht. Wie zegt: dit is waar, bedoelt dat het door iedereen erkend behoort te worden. Dat hoeft dan in feite nog niet het geval te zijn: of de spreker vergist zich en zijn stelling blijkt op de duur niet houdbaar te zijn; of het duurt nog heel lang voor anderen inderdaad inzien, dat de spreker gelijk had; Galilei is daarvan een bekend voorbeeld. Waarheid, zou men kunnen zeggen is de geleidelijke en gezamenlijke interpretatie van onze werkelijkheid. In die zin is de waarheid nooit af; ze ontwikkelt zich. En toch is op ieder moment de waarheid het enig houdbare, wat we hebben, en zullen we het daarmee moeten doen.

Ze kan in beginsel door ieder ingezien worden.

Van waarheid in deze zin moet toch wel onderscheiden worden een groep oordelen, die we morele oordelen noemen. Ook deze maken aanspraak op een zekere algemene geldigheid, maar die is toch van een heel ander karakter. Humanisten kunnen zich moeilijk beroepen op geopenbaarde voorschriften, en ook niet op de historische noodzakelijkheid; die ontslaat ze tenminste niet van morele verantwoording. Humanisten zullen zich ook niet licht beroepen op aangeboren, al of niet eeuwige, waarden. Het is te duidelijk, dat waarden naar tijd en plaats veranderen: zeden en gewoonten soms vrij snel, omgangswaarden wat langzamer, en ideële waarden nauwelijks, maar dan krijgen ze op de duur toch een andere betekenis en inhoud. Wat aangeboren is, kan men het waardebesef noemen, niet een besef van kant en klare waarden, maar een besef van waarden, een vermogen om waardeoordelen te vormen. Dergelijke oordelen bedoelen beslist meer te zijn dan een persoonlijke voorkeur en toch hebben ze niet het karakter van onaantastbare waarheid. Hoe vindt men een maatstaf voor morele beslissingen? Men kan hier niet anders doen dan teruggrijpen op de uitgangspunten van zijn mensbeeld. Voor humanisten zal goed zijn wat de natuurlijkheid, de verbondenheid, de gelijkheid, de vrijheid en de redelijkheid bevordert, en het tegendeel verkeerd of slecht. Dat verschaft geen kant en klare recepten – iedere morele beslissing is een nieuwe beslissing – maar het geeft een richtlijn voor het han-

Humanist

Redactie en vormgeving:

Hes van Huizen

Humanist is een uitgave van het Humanistisch Verbond

Oudegracht 152, Utrecht

Redactieadres:

Postbus 114, 3500 AC Utrecht

Telefoon: 030 - 318145.

Abonnementsprijs voor niet-leden f 20,- per jaar t.n.v. Humanistische Pers postgiro 58, Utrecht.

Gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

HV-PROJEKTGROEP ZELFDODING VERGALOPEERDE ZICH NA VLIEGENDE START

In het konferentie-oord Woudschoten in Driebergen waren ongeveer honderd hulpverleners van binnen en buiten het Verbond op uitnodiging bij elkaar gekomen om zich te verdiepen in de problematiek van hulp bij (zachte) zelfdoding. De konferentie duurde twee dagen, waarbij een negental sprekers aan het woord kwam. Naar aanleiding van de inleidingen werd in kleine groepjes verder gediscussieerd. Wat in het overvolle programma niet meer aan bod kon komen werd in de wandelgangen alsnog driftig doorgenomen.

Door de inleiders en inleidsters zijn verschillende aspecten van hulp bij zelfdoding naar voren gebracht, waarbij voor- en tegenstanders elkaar min of meer afwisselden. Zo kwamen aan de orde de hulpverlening in de praktijk, de maatschappelijke aspecten van de hulpverlening, de wetgevende, de civiel-rechtelijke juridische aspecten en de strafrechtelijke gevolgen van hulp bij zelfdoding. Tot slot behandelde de ethici de ethische aspecten van hulp bij zelfdoding.

Aan de orde kwamen verder vragen als: welke deskundigen kunnen en mogen hulp bij zelfdoding geven, wanneer is men strafbaar als men de hulpvrager aan middelen helpt en wanneer niet, hoe moet de hulpverlener omgaan met zijn eigen onmacht als hij mensen die niet meer verder willen leven „nee“ moet verkopen, omdat er geen middelen ter beschikking zijn, of als hij ze eventueel wel heeft maar om welke reden dan ook niet over durft te reiken.

Als er één ding weer opnieuw duidelijk werd is het dat hulpverlenend Nederland geen antwoord heeft op de vraag en de nood van mensen die niet meer verder willen leven en voor wie de dood het enig overgebleven alternatief is. Hulpverleners zijn er over het algemeen nog steeds op gericht zelfdoding te voorkomen. In de praktijk blijkt zelfdoding lang niet altijd voorkomen te kunnen worden. Integendeel mensen die eerder

Om naar andere en nieuwe wegen te zoeken heeft het Humanistisch Verbond in 1979 de projectgroep Zelfdoding ingesteld, met de bedoeling een discussie op gang te brengen over hulpverlening en zelfdoding. Er is een vliegende en optimistische start gemaakt met het project. Té vliegend en té optimistisch zoals de leden van de projectgroep moesten constateren in de loop van 1980.

Tamelijk geruisloos en opzettelijk aan de publiciteit onttrokken, heeft 18 en 19 december 1980 wel het symposium zelfdoding plaatsgevonden. Sacha Wijmer bericht over beide zaken.

delen en een grondslag voor het oordelen.

Op die manier is het morele oordelen wel gebonden aan iemands mensbeeld; maar precies voorzover de mensbeelden in de verschillende levensovertuigingen elkaar niet geheel uitsluiten, in die mate is ook overeenstemming van morele oordelen mogelijk. In elk geval ontstaat er zo een basis van verstandhouding. Dat is niet zonder belang als het gaat om samenwerking in de levenspraktijk. Over die levenspraktijk, dat wil zeggen over de betekenis van de humanistische opvattingen in de praktijk van alle dag, handelen de hiernavolgende beschouwingen.

pogingen hebben ondernomen tot zelfdoding blijken vaak uiteindelijk tot een geslaagde zelfdoding te komen. Dan is echter vaak de methode hard en gruwelijk, zowel voor henzelf als de nabestaanden.

In maart van het vorig jaar verscheen een themanummer van de „Humanist“ over zelfdoding. Na de verschijning ervan werden we overstelpt met hulpvragen.

Want als een levensbeschouwelijke instelling als het Humanistisch Verbond een discussie start over zelfdoding en de hulp daarbij, voorbereid en begeleid door een werkgroep met de pretentieuze

en misleidende naam „Projectgroep Zelfdoding“, dan wekt dat verwachtingen. Lezers hebben de boodschap in het themanummer opgevat als: daar is begrip te vinden en daar zijn in elk geval mensen bezig met een andere houding, daar vind ik erkenning voor mijn problemen en zelfs hulp. Die konkrete hulp met middelen kunnen we niet geven, maar de mensen blijven wel met die verwachting naar ons toekomen.

Het is een effect geweest dat we niet helemaal voorzien hadden, waar we van geschrokken zijn, waar we niet voor toegerust zijn en waar we konsekwenties aan verbonden hebben. De eerste konsekwentie was het besluit om geplande televisie-uitzendingen voor het najaar van 1980 tot een nader tijdstip uit te stellen. Verder werd een begin gemaakt met het opzetten van een net van hulpverleners die mensen in nood zouden kunnen helpen. Een hele moeizame operatie die nog niet veel vruchten heeft afgeworpen. En ten derde stapte we af van een open, groot symposium waarop iedereen kon inschrijven. Er zijn weinig mensen in Nederland die in de praktijk werkelijk zeer deskundig zijn t.a.v. hulp bij zelfdoding, zonder huisartsen, verpleegkundigen, sociaal werkers en geestelijk hulpverleners ontbreekt vaak kennis over diverse aspecten van zelfdoding. De problematiek van euthanasie en zelfdoding is geen vanzelfsprekend onderdeel binnen hun opleiding. Een gegeven waar niet een twee drie iets aan te veranderen is, maar wel tot nadenken stemt. Om dat gebrek aan kennis te verduidelijken, is besloten het symposium helemaal te laten draaien om het thema hulp bij (zachte) zelfdoding.

Wat is er nou te zeggen van zo'n konferentie, en wat komt er nou uit? Dat is moeilijk aan te geven, maar in ieder geval heeft het niet geresulteerd in konkrete konklusies of heldere richtlijnen waarbij iedereen een zucht van verlichting en herkenning slaakt met de konstatering „zo moeten we het gaan aanpakken“. Wel was er sprake van een bevredigend gevoel dat het mogelijk is geweest om met gelijk- en anders gestemde zielen twee volle dagen van gedachten te kunnen wisselen. Over het algemeen was het voor de verzamelde hulpverleners en geïnteresseerden een opluchting te merken dat ze niet de enige zijn met emotionele en praktische problemen rond hulp bij zelfdoding, maar dat er broeders en zusters zijn die er net zo mee worstelen als zij.

Er zijn van de kant van de symposiumgangers suggesties gedaan om de discussie op deze manier met elkaar voort te zetten, om te komen tot gerichte trainingen voor hulpverleners. In principe ligt het in de bedoeling over ongeveer een jaar een tweede symposium te houden.

Sacha Wijmer

IKV IS OOK NIET ALLES, DAAROM NAAR EEN ALGEMEEN LEVENSBESCHOUWELIJK VREDESBERAAD?

E. van der Hoeven beschrijft in *Humanist* van 15 oktober '80 dat er een enorm terrein braak ligt voor samenwerking tussen maatschappelijk gerichte humanisten en christenen, ondanks verschillen in uitgangspunten. Dat veld is volgens hem nog nauwelijks onderzocht. Het lijkt mij daarom interessant mijn ervaringen te vertellen als humanist/IKV-activist in een Zeeuws provinciestadje. Ik heb daar gedurende een jaar met „moderne christenen“, zoals vdH ze noemt, samengewerkt. Deze beschrijving leidt in dit artikel tot een beschouwing over het beleid van het IKV en van het HV ten aanzien van kernwapens.

De groep is ontstaan toen ik in december '79 samen met een dominee een IKV-kern stichtte. Daags daarvoor had de 2e Kamer ingestemd met de plaatsing van Pershing II en Cruise Missiele in West-Europa met een eventueel voorbehoud voor ons land. Waarom het IKV? Heel eenvoudig: een humanistisch vredesberaad bestaat er niet, de anti-Neutronenbombers zijn alleen tegen neutronenbommen en dan nog vooral tegen V.S.-bommen en mijn eigen, grote vrij linkse partij kent geen eigen vredesbeweging meer. Een negatieve selectie dus. De kerkelijke gebondenheid van het IKV interesseerde mij niet, ik zag het als een actie-groep.

De groep bestond weldra uit circa tien mensen, waarvan twee humanist en de rest lidmaat van een kerk. Van der Hoeven zou hen beschrijven als „moderne christenen“ want geloven deden ze net zo graag buiten de kerk als binnen de kerk, ze waren nogal praktisch en politiek gezien zaten ze niet-konfessioneel links van het midden. Gediskussieerd en gestudeerd werd er weinig, alleen een ethische sub-groep liep een tijd erg lekker, de meeste tijd stak men in de organisatie van de Vredesweek, in september. De onderlinge verdraagzaamheid was erg groot en van 2 humanisten keek niemand op, hoewel we ons toch niet zo erg rustig hielden. Alleen het plaatselijke HV reageerde aanvankelijk met grote verwondering. Het is helaas bij twee humanisten in het IKV gebleven, we kregen geen respons. Van christelijke zijde was de verdraagzaamheid dus groter dan van humanistische zijde en de belangstelling liep daarmee parallel.

IKV: gewoon geloven

In november 1980 werd het mij echter duidelijk dat het IKV toch mijn klub niet was. Dat breekpunt werd voor mij de IKV-slagzin en meer algemeen de IKV-denkwijze. Voor sommige leden van de groep waren dat zaken waaraan men voorbij liep, voor de overigen waren dat wezenlijke zaken. Voor mij was het een punt van aanzwellende twijfel. Het IKV zegt n.l. dat hun strategie of positieve of neutrale gevolgen zal hebben. Men ontken- te de derde mogelijkheid n.l. die van een negatief gevolg, bijvoorbeeld een wapenwedloop tussen de bondgenoten

of een verstoring van het bewapenings-evenwicht, voor zover dat bestaat. Verder stelde ik vraagtekens bij de invloed van een mini-staat als Nederland. Mijn twijfel werd versterkt door artikelen van Glastra van Loon en van van Benthem van den Bergh in NRC/AH van resp. 15/9 en 22/12/80. In de IKV-kern was men voor deze argumenten geheel doof. Men vond dat je naar deze argumenten niet moest luisteren en „dat je die strategie niet moest beredeneren maar gewoon moest geloven“. „Gewoon geloven“! Geen humanist zal een dergelijke opmerking slikken. Ik trad daarom uit het IKV.

Wat zijn nu de mogelijkheden om te komen tot een „humanistisch vredesberaad“ of tot een „algemeen levensbeschouwelijk vredesberaad“?

Allereerst dan iets over het Inter Kerkelijk Vredesberaad. Dat is een werkgroep die zich namens 9 deelnemende kerken bezighoudt met vredesvraagstukken. De IKV-sekretaris dr. M. J. Faber omschrijft de relatie IKV-kerken als een „spanningsvolle relatie“, dat wil zeggen dat „Uitspraken en activiteiten van het IKV weliswaar voor rekening komen van het IKV maar dat de kerken daarbij niet vrijuit gaan.“ „Het is een gemeenschappelijk vredesberaad dat op een eigen wijze en onder een eigen verantwoordelijkheid activiteiten onderneemt waarmee het de kerken mag en moet konfronteren. De kerken zullen er niet bij weglopen en ze zijn er dus ook op aanspreekbaar“, aldus werd bij de oprichting in 1965 gesteld.

Ethische argumenten

Sinds 1968 organiseert het IKV z.g. „Vredesweken“ met bepaalde thema's, ieder jaar eind september. Sinds 1977 is dat thema dat van de kernbewapening. In dat jaar publiceerde het IKV het Manifest tegen de kernbewapening met als belangrijkste punten dat van Nederlands grondgebied alle kernwapens moesten worden verwijderd en dat de Nederlandse strijdkrachten geen nukleaire taken dienden uit te voeren; voorts diende Nederland van de kernwapenlanden te eisen dat deze beloofden onder geen enkele omstandigheid

kernwapens te gebruiken tegen niet-kernwapenlanden die partij zijn bij het Non Proliferatie Verdrag en wier grondgebied geheel vrij is van kernwapens enz.

Het IKV doet dus ethische uitspraken en zegt erbij hoe ze verwezenlijkt dienen te worden, het IKV maakt geen strikte scheiding tussen ethiek en politiek en daarin is het IKV verder dan de Verbondsraad van het Humanistisch Verbond. Met de kerken achter het IKV zit het iets anders. Zoals bekend bestaan ze vaak uit „vleugels“ of „denominaties“ en in die vleugels zijn weer bepaalde belangen vertegenwoordigd omdat bijvoorbeeld veel beroepsmilitairen daarvan lid zijn en men deze mensen niet in de kou wil laten staan. Daarom veroordeelt men het bezitten en gebruiken van kernwapens niet of in algemene termen of men geeft alleen maar 'n verklaring over de kernwapens. De kerken staan dus niet allemaal een bepaald beleid voor, sommigen wel. Het IKV ook.

Dat politieke doel wil men bereiken door overal het vraagstuk van de kernbewapening ter sprake te brengen „in het gezin, op het werk, op school, in de kerk en in de politieke partijen“. Zoals de Vredeskrant '80 blz. 2 het zegt: „Wij willen niet op de stoel van de politici zitten, maar onze verantwoordelijkheid houdt niet op, ook pastoraal niet, zodra de vragen voor de politici concreet worden“. De argumenten die men daarbij gebruikt zijn van ethische aard n.l. afwijzen van volkerenmoord, „milieumoord“, relatie met Derde Wereld. De meeste IKV-ers blijven echter ethici, zoals ook in mijn IKV-afdeling en luisteren niet naar diegenen die zeggen dat de kernwapens uit de maatschappij voortkomen en voortvloeien uit de bewapeningsmachtstrijd der mogendheden. Deze IKV-ethici zijn te weinig of in het geheel geen politici, van de relatie kernwapens en macht heeft men weinig benul en men blijft de symptomen bestrijden van de bewapeningsmachtstrijd. Men is bereid aan politiek te doen maar beseft te weinig wat politiek inhoudt, naar mijn mening. Men verwacht geloof met politiek.

Beleid HV

Wat is nu het beleid van het Humanistisch Verbond ten aanzien van kernwapens? Zoals bekend werden op 31 mei en op 13 september door de Verbondsraad daarover verklaringen aangenomen, met als wezenlijke punten dat bezit en gebruik van kernwapens werden afgekeurd omdat men dit ethisch onaanvaardbaar achtte. Door deze uitspraak wordt niemand tot iets verplicht of gedwongen. Er wordt n.l. geen beleid geformuleerd, er wordt niet gezegd hoe de uitspraak moet worden verwezenlijkt.

Uitvoering geven aan de verklaring wordt bovendien verhindert door het feit dat men bewust een puur ethische uitspraak heeft willen doen omdat het onderwerp te controversieel lag binnen het HV en beperkt Van der Hoeven zich „tot het bloot leggen van ethische problemen” Humanist 20-1-81: „In een geval als de abortuskwestie is men het wel eens en doet het HV graag aan politiek. Volgens mij is hierbij sprake van een misverstand n.l. dat ethiek en politiek van elkaar te scheiden zouden zijn. In de eerste plaats zijn ze onscheidbaar omdat ethiek en politiek aan elkaar vragen stellen,” (v.d.H. 20-1-81). Welnu, wie een vraag stelt, wil geen wedervraag maar een antwoord.

In de tweede plaats worden ethische normen tijdens het beantwoorden gevuld en omgevormd van abstracte normen in meer concrete normen. Ook de feiten worden beïnvloed door de normen, de praktijk stelt n.l. vragen en wie een uitspraak doet is verplicht daarop te antwoorden, anders staat de vragensteller in de kou. Een uitspraak is zo het begin van een gesprek. Tenslotte staat de ethiek niet los van de belangen, want de ethiek wordt erdoor beïnvloed. En verder: is een ethische norm als bijv.

rechtvaardigheid 'n norm of 'n belang? Volgens mij zijn ethische normen soms ook belangen.

Misschien wordt de puur-ethische uitspraak ingegeven door de wens het HV bijeen te houden zoals ook kerken vaak algemene uitspraken doen om de vleugels bijeen te houden. Deze controverses leiden tot onduidelijke uitspraken waarbij iedereen in de kou staat. Van tweeën een: of geen enkele uitspraak ten aanzien van kernwapens, of een uitspraak over de „handelingsvraag” n.l. wat we behoren te doen, zie J. de Vries Humanist 5-2-81.

Wanneer het HV heeft aangegeven hoe de uitspraken van 31-5 en 13-9 geconcretiseerd kunnen worden moet naar mijn mening de volgende stap zijn de stichting van een „humanistisch vredesberaad” en dat zou dan weer moeten leiden tot een „levensbeschouwelijk vredesberaad”.

Het HV kan daarbij wat leren van het IKV omdat het IKV tenminste aangeeft, hoe vaag en ethisch ook, dat ethische uitspraken gekoncretiseerd moeten worden. Het IKV kan veel leren gezien de zwakheid van de IKV-argumenten maar dat is een ander verhaal.

Rob van der Veen

POETISCH EN MUZIKAAL EXPERIMENT IN GOUDA

Heeft u een boodschap, wilt u uw gevoelens uiten over mens, natuur, of wie en wat dan ook? Op donderdagavond 26 maart a.s kan ieder die dat wil in de Agnietenkapel te Gouda zijn eigen gedicht of dat van een bewonderd Nederlands of buitenlands dichter(es) zeggen. Niet alleen dat er gedichten gelezen zullen worden; tevoren ingezonden gedichten zullen zelfs in een bundel worden opgenomen.

Gedurende het tweede deel van de avond zal over de poëzie en de muziek gepraat worden tussen de aanwezigen onderling en met de daartoe uitgenodigde Leidse filosoof Prof. Dr. Marcel Fresco.

De avond is vrij en voor ieder toegankelijk. Wel wordt men verzocht vroegtijdig aanwezig te zijn, zodat om 20.00 uur begonnen kan worden.

Secretariaat: Gilbert van den Akker, Anna van Hensbeeksingel 291 Gouda; telefoon: 01820-12323; b.g.g. André Bruin: telefoon: 01828-3431.

Dialogoog met wie?

Bij sommigen blijkt onduidelijkheid te bestaan over het karakter van deze rubriek. Met wie wordt de dialogoog eigenlijk gevoerd? Wil Rob Tielman altijd het laatste woord?

Als algemeen voorzitter sta ik in voortdurende dialogoog met veel leden via briefwisselingen en mijn telefonisch spreekuur. Bepaalde discussies blijken erg te leven, en moet ik dan ook vele malen voeren. Door dergelijke stukjes dialogoog in de „Humanist” te publiceren, worden veel misverstanden weggenomen en wordt dubbel werk voorkomen.

DIALOGOOG

Waarom doe ik dat dan als algemeen voorzitter en niet gewoon als ieder ander lid? Niet omdat mijn standpunten daarvoor beter zouden worden, of om het laatste woord te krijgen (humanisten geloven niet in „het laatste woord”: wij blijven voortdurend met elkaar in discussie). Maar wel omdat leden van een

vereniging er recht op hebben te weten wat in hun hoofdbestuur aan gedachten leeft.

Dat wij verkiezingen kennen en duidelijk vastgelegde verantwoordelijkheden is geen kwestie van burokratie, maar juist van democratie. Als ieder lid namens de vereniging mag praten, leidt dat tot de

diktatuur van de grootste mond. Nu kan iedere woordvoerder namens het HV ter verantwoording worden geroepen, en eventueel teruggefloten worden.

Door deze dialogoog maak ik dus duidelijk waar ik als voorzitter sta in gesprekken die ik met vele mensen voer. Het zijn momentopnamen in een proces dat niet wordt afgestemd, maar hopelijk geordend, verhelderd en daardoor gestimuleerd.

Rob Tielman

ADVERTENTIE

De inrichting Oldenkotte maakt deel uit van de Vereniging Rekkense Inrichtingen en houdt zich bezig met de behandeling van mannen en vrouwen, die gedwongen verpleegd worden in het kader van een terbeschikkingstelling van de regering. Binnen deze inrichting wordt de geestelijke verzorging op dit moment behartigd door een full-time protestants en een part-time rooms-katholiek geestelijk verzorger.

De wens bestaat het aanbod levensbeschouwelijke stromingen in onze geestelijke verzorging uit te breiden.

Hiervoor zoeken wij contact met een **humanistisch raadsman(vrouw)**, die bereid en in staat is mee te werken aan de geestelijke verzorging van de in onze inrichting opgenomen bewoners. Wij denken aan een part-time dienstverband van één dag per week

De geestelijke verzorging in onze inrichting is nog lang geen uitgekristalliseerde zaak. In het samenwerkingsverband van het team geestelijk verzorgers zal de vraag naar de plaats van de levensbeschouwing binnen de behandeling de rol van de geestelijk verzorger hierbij en de vorm en inhoud van de geestelijke verzorging, dan ook bij voortduring grote aandacht behoeven.

Van hen die op deze oproep reageren verwachten wij:

- dat hij/zij voldoet aan de criteria die door het humanistisch verbond worden gesteld aan een humanistisch raadsman;
- een academisch niveau en de studie aan het Humanistisch Opleidings Instituut met goed gevolg voltooid heeft of met betrekking tot deze opleiding een gevorderd stadium bereikt heeft;
- dat hij/zij oog heeft en eerbied kan opbrengen voor de belevingswereld en de levensbeschouwing en de godsdienst van de opgenomen;
- dat hij/zij respect kan opbrengen voor de christelijke grondslag van de VRI;
- dat hij/zij in teamverband kan werken.

De arbeidsvoorwaarden zijn afgestemd op hetgeen in functies als deze gebruikelijk is. De benoeming geschiedt door het bestuur der VRI na overleg met het humanistisch verbond, met name omdat de kode van functioneren zoals gebruikelijk bij dit verbond zal gelden.

Schriftelijke sollicitatiebrieven binnen tien dagen na verschijning van de advertentie te zenden aan de algemeen sekretaris van het bestuur der Vereniging Rekkense Inrichtingen, Dr. W. Slotlaan 12, 7157 AT Rekken (Gld.)

BRIEVEN VAN LEZERS

Ethiek en politiek 2

Bij het lezen van de bijdrage van Joost de Vries aan de discussie over ethiek en politiek kwam onweerstaanbaar de vraag bij me op waarom nu ook in het Humanistisch Verbond tendenties waarneembaar zijn zoals die zich al eeuwenlang in de kerkgenootschappen vertonen. Het is naar mijn mening kenmerkend voor het HV dat het niet uitgaat van een geopenbaarde waarheid, waaraan zijn leden zich hebben te houden. Er zijn wel „raadsliden“ maar geen gewijde priesters of „dienaren des Woords“ die deze geopenbaarde waarheid hanteerbaar en bruikbaar maken voor het dagelijkse leven en dus ook voor de politieke kant daarvan. Er is ook niet een de eeuwigheid trotserend beginselprogramma dat met een „humanistische theologie“ en de daarbij behorende exegetische bijgesteld en geaktualiseerd kan worden. Maar toch vraagt Joost de Vries daar kennelijk om. Hij zegt immers dat de humanistische ethiek „een algemene theorie (is) over wat goed en slecht is aan doelen, beslissingen, handelingen, neigingen, levenswijzen (zowel individueel als sociaal)“ en daar vallen dan ook „politieke doeleinden en activiteiten“ onder. Het is dan misschien wel begrijpelijk dat Joost de Vries hieraan in zijn werk als humanistisch raadsman bij de krijgsmacht behoefte heeft, maar daarmee is het nog niet juist, laat staan aanvaardbaar, wanneer het HV voor een dergelijke algemene theorie gaat zorgen.

Wat Joost de Vries schrijft over wat een levensbeschouwelijke organisatie allemaal moet doen, kan niet gelden voor het HV, omdat deze organisatie juist uit wil gaan van de persoonlijke verantwoordelijkheid van ieder van zijn leden voor de samenleving. Het is dan ook kenmerkend voor zijn onjuiste redenering dat hij de retorische vraag stelt: „hebben de Duitse kerken met hun distantie van de politiek de menselijkheid in WO II niet op schandelijke wijze in de steek gelaten?“ Het HV is niet te vergelijken met kerken.

Natuurlijk heeft hij wel gelijk wanneer hij zegt: „Humanisme leidt niet tot vrijblijvendheid, maar tot redelijke en ethisch verantwoorde keuze.“ Maar dat is een zaak van degenen die het moderne humanisme als levensbeschouwing hebben gekozen en niet van de organisatie

waar zij lid van zijn geworden. Die organisatie dient er in de eerste plaats voor te zorgen dat de leden zich regelmatig kunnen confronteren met de opvattingen van anderen over wat in humanistische zin het doen van „redelijke en ethisch verantwoorde keuzen“ inhoudt. Daaruit kunnen de normen en de waarden ontstaan voor wie zonder een geopenbaarde waarheid op een humanistische wijze wil leven. Een confrontatie met verklaringen of standpunten van een hoofdbestuur van die organisatie heeft een te hiërarchisch karakter om binnen het Humanistisch Verbond aanvaardbaar te zijn.

Het is daarom mijn overtuiging dat het hoofdbestuur te makkelijk heeft toegegeven aan het verlangen van een aantal leden (waren dat vooral de raadsleden?) om een standpunt in te nemen inzake de discussie wat Nederland moet doen met de kernwapens. De afweging van ieder lid van het HV welke soort vuil, en in welke hoeveelheid, hij of zij aan de handen wil krijgen, is ieders persoonlijke beslissing. Een hoofdbestuurlijke aanwijzing of verklaring neemt teveel van die eigen verantwoordelijkheid af. Joost de Vries zal degenen voor wie hij raadsman is daarop moeten wijzen. Een hoofdbestuurlijk „tractaatje“ is een voor dit doel ondeugdelijk middel.

Joh. S. Wijne (Utrecht)

Ethiek en politiek 3

Het artikel van de heer J. de Vries is (het spijt mij het te moeten zeggen) zo warrig, getuigt van zo'n zelfverzekerdheid omtrent eigen meningen, dat ik mezelf niet in staat acht op de inhoud ervan kritisch in te gaan.

Tastend zoekend naar waarheid is tegenwoordig niet meer in, dat wist ik al, maar zie het nu weer, ook in het Humanistisch Verbond! Helaas!

Liever dan kritiek op het artikel te leveren wil ik trachten om, door middel van het opstellen van een grondprincipe, wat klaarheid te brengen in de problemen die de ethica oproept en, in aansluiting daaraan, aangeven hoe m.i. de houding moet zijn die leden van eenzelfde Verbond ook met verschillende opvattingen, tegenover elkander moeten aannemen. Het grondbeginsel waarover ik sprak, wordt geleverd door de geschiedenis van het menselijk denken die bewijst dat het nog nooit gelukt is het waardeprobleem in dier voege op te lossen dat er normen konden worden opgesteld die voor alle mensen en voor alle tijden geldigheid bezitten. Immer was het zo, dat een voorgestelde norm slechts aanvaardbaar was voor een min of meer beperkte groep. Dit was zo en zal wel zo blijven gezien het enorm brede spectrum van karakter, intellegentie en sociale status, dat de mensheid ten toon spreidt. Een Humanist, die dit is, omdat hij autonoom wenst te denken, omdat hij zich niet in dogma's wenst te schikken, is tolerant en in staat met de gedachte te leven dat, zeker op het gebied van de ethica en esthetica, alle „kennis“ subjectief is en betrekkelijk. Hij zal dus toegeeflijk moeten wezen tegenover anderen, ook eerlijke en niet-domme, mensen die bepaalde normen in een andere prioriteitsvolgorde zetten dan hij zelf doet en hen

niet, zoals J. de Vries doet, vrijblijvendheid mogen verwijten.

Dus zal hij, om een voorbeeld te geven, moeten kunnen accepteren, dat er humanistisch denkende personen bestaan die geestelijke vrijheid hoger aanslaan dan hun persoonlijk leven en daarom mee willen doen die vrijheid te bestendigen of te heroveren, en die het schandelijk vinden dit zware karwei door hun in andere NATO-landen wonende medemens op te laten knappen. Moedige mensen zijn er, ook in Nederland waren ze volop aanwezig in de jaren 1940-1945; de heer de Vries weet dit misschien alleen van horen zeggen, maar hij profileert wel van hun opgeofferde levens! In de bovengeschetste gedachtengang past logischer wijze het in het alleruiterste geval, gebruiken van atoomwapens. Stelt men de waardigheid van de mens, d.w.z. zijn vrijheid, boven zijn individuele toch al broze en snel vergankelijke, leven dan verdedigt men zich tegen de aanvaller die het atoomwapen hanteert met datzelfde wapen: met minder gaat het niet, integendeel men lokt geweld uit: bewijzen genoeg!

Ik wil eindigen met het citeren van de dichter Heinrich von Kleist, 1777 - 1811. Frage: Also auch, wenn alles unterginge, und kein Mensch, Weiber und Kinder mit eingerechnet, am Leben bliebe, würdest du den Kampf noch billigen?

Antwort: Allerdings, mein Vater.

Frage: Warum?

Antwort: Weil es Gott lieb ist wenn Menschen, ihrer Freiheit wegen, sterben.

Frage: Was aber ist ihm ein Greuel?

Antwort: Wenn Slaven leben.

Drs. A. S. Vader (Voorburg)

Inspraak op de dialoog tussen iemand en Rob Tielman

Humanist nr. 1 van 20 - 1 - 1981

De zo aangekondigde dialoog lijkt me niet helemaal aan de gewekte verwachting voldoen. Een misleidend kopje, of een uitnodiging misschien? Als zodanig zal ik het maar opvatten. Er worden n.l. nogal watzaken in aangeroerd, die in de ruimte blijven hangen.

Als ik over eerlijker verdeling van de werkgelegenheid hoor spreken, zou ik een onderscheid willen maken tussen vrijwilligerswerk en betaalde arbeid. Dat doet Rob Tielman ook, want hij gaat helemaal niet in op zijn betaalde baan, die hij overigens wel noemt.

Volgens mij zijn beide soorten werk van een verschillende orde. Bij een betere verdeling gaat het dan wel in de eerste plaats, in de huidige omstandigheden, om het betaalde werk. In de „verdeling“ daarvan zit een grote mate van onrechtvaardigheid, van economische dwang, en dit soort werk bepaalt veelal de mogelijkheid tot vrijwilligerswerk. Het komt me dan ook wat oneigenlijk voor, als een opmerking over eerlijker verdeling van werk, uitsluitend betrokken lijkt te worden op het werk van vrijwilligers binnen het HV.

Vrijwilligerswerk wordt gedaan vanuit andere achtergronden, mogelijkheden, motieven en met andere consequenties. Het zou goed zijn als juist humanisten wat kritiseren stonden tegenover zulk een onderscheid, omdat het alles te maken heeft met menselijke relaties en met

menselijke mogelijkheden. Het eerlijker verdelen van betaalde arbeid zou onder bepaalde politieke en economische voorwaarden, m.i. wel mogelijk zijn. Het gaat me te ver daar hier op in te gaan, hoewel ik het wel binnen de uitgangspunten en doelstellingen van het HV vind liggen.

Het eerlijker verdelen van vrijwilligerswerk zou ook wel eens ter discussie mogen staan, dit ligt meer binnen onze gezamenlijke gezichtskring. Doen we werkelijk moeite voor een gelijkere verdeling, willen we daar iets voor over hebben, of ligt het altijd aan „de anderen” dat ze niet mee doen?

De richting waarin ik participatie van een groter aantal mensen mogelijk acht, ligt in opvattingen over democratie, van vorming en ontwikkeling en de realisatie hieraan in het HV wordt gegeven. Ik denk b.v. dat er veel mogelijkheden veronachtzaamd worden door bureaucratie- en deskundigheidseisen, waar dat niet altijd nodig is, of onterecht.

Met alle respect en waardering voor het vele werk dat in het HV wordt verzet, niet in het minst door onze voorzitter, hoop ik met bovenstaande de mogelijkheid te hebben geopend voor een echte dialoog of samenspraak, misschien een brede discussie:

„De voorzitter in dialoog met leden”, waarvan zich iemand noemt

Frans Engel

Groepsvorming 2

Het is niet de eerste keer dat er op groepsvorming binnen het HV afwijzend wordt gereageerd. Jan Hemerik doet dat ook in de Humanist van 5 februari.

Maar dan wel zeer inkonsekvent, want dat jongeren zich prettiger in een aparte jeugdgroep thuisvoelen, vindt hij begrijpelijk en aanvaardbaar, maar voor vrouwen en homo's wijst hij dit af, terwijl dit juist één van de redenen voor groepsvorming is. Immers mensen vormen groepen op basis van zelfde interesses, belangen, problematiek, etc.

Dat humanistische homo's een groep vormen om daarin van uit een humanistische visie maatschappelijke, emancipatorische en identiteitsvraagstukken betreffende homofilie te bespreken is volkomen logisch. Het vereist een emotionele betrokkenheid bij homofilie.

Daarnaast zijn zij ook lid van hun plaatselijke afdeling, dus van isolement is m.i. geen sprake.

In april vindt het Nederlands Esperanto Kongres plaats. Op zondagmorgen is er gelijktijdig met een kerkdienst een humanistische bijeenkomst. Ik zal er vele humanistische Esperantisten ontmoeten. Groepsvorming?... Isolement?... Kom nou!

Franklin van Zoest (Baarn)

Groepsvorming 3

In de Humanist van 5 februari schrijft Jan Hemerik: „Dat jongeren zich prettiger in een aparte jeugdgroep thuisvoelen is begrijpelijk en als realiteit aanvaardbaar. Maar als vrouwen en homo's, die zich in onze maatschappij achtergesteld voelen, aparte groepen in het HV vormen” dan vindt hij dit „een ontcrachting van ons totaal” en „een totale miskenning van de basis van onze levensbe-

schouwing.”

Hij stelt verder dat de humanist, per definitie, een felle tegenstander van diskriminatie is en haalt hierbij de begrippen tolerantie en rechtvaardigheid aan.

Dit zijn mooie woorden en als de heer Hemerik dit zelf ook altijd in praktijk brengt moet hij een „goede” humanist zijn. Maar waarschijnlijk is Jan noch een vrouw noch een homo en zal hij ook nooit de diskriminatie gevoeld hebben, die andere mensen ten toon spreiden en ook wel (misschien verholten) binnen het HV, want het Verbond bestaat ook uit mensen, die (ofschoon ze het in theorie mooi kunnen zeggen – sla het boek „Grondslagen voor Humanisme” er maar op na –) ook vaak onbewust vooroordelen hebben.

Er heerst nog veel onwetendheid over de homofiele en homoseksuele geaardheid en daardoor misschien toch vooroordeelen dat er zich een homogroep binnen het HV gevormd heeft moet toch wel gekomen zijn doordat er behoefte aan was. En zoiets moet toch mogelijk zijn. Ook voor vrouwen.

Margreet Reiche, (Hoogland)

Feminisme en humanisme

Op 18 januari heb ik geluisterd naar de uitzending EN DE VROUW DIE KIEST... Hierop nu de volgende reactie.

Als deze eerste les in feminisme weerspiegelt wat het HV van een vrouwen-groep verwacht, is aan het feminisme binnen het Verbond een kort leven beschoren. Gesproken werd met vrouwen die geëmancipeerder waren dan tot uiting kwam, maar van strijdbaarheid geen spoor. Het bleef bij oeroude algemeenheden. Waar was de vrouw die kiest, de brug naar Humanisme? Betreft het weer een vrouwengroep van bovenaf gedirigeerd?

Deze groep zou bestaan uit vrijwilligers, „...vrijer in hun beleidsvormen...” (R. Tielman). Hoe is het met die vrijheid van beleidsvorming gesteld? – Als het HV net zo paternalistisch denkt over vrouwen als de maatschappij, zou het het HV sieren er GEEN vrouwen-groep op na te houden. Zonder doorbreking van het traditionele systeem kan een vrouwengroep niet werken aan emancipatie en feminisme. Alle leuzen ten spijt. Het is niet voldoende dat een groep uit vrouwen bestaat om feministisch te zijn.

Een vrouwengroep die niet feministisch is, geen emancipatie beoogt, d.i. zelfstandigheid van handelen, heeft geen reden van bestaan. Het is mode om dergelijke groepen in het leven te roepen en ze onmiddellijk weer uit te schakelen. Waarom eigenlijk? Omwille van het tijdsverschijnsel? Of wil men werkelijk meewerken aan emanciperend feminisme?

Anti-feministisch was de radio-uitzending niet. Echter wat naar voren kwam ging het nivo van vage inleiding niet te boven. Onvoldoende voor een feministisch imago. De praktijk wijst uit dat feministische groepen verstikken binnen conservatieve structuren, echter tot leven komen bij toepassing van nieuwe methodes, vrijere. Deze kunnen bedreigend overkomen, maar, geen paniek, aan het nieuwe gaat hier niemand ten

VERBOND OP RTV

radio

NA VIJVEN EN ZESSEN

elke dinsdag 18.20–18.50 uur op Hilversum 2.

MIJN MOEDER DEED ME OP „HUMANISTISCH”

zondag 15 maart 1981, 9.30 – 10.00 uur, Hilversum 2

Op steeds meer lagere scholen wordt humanistisch vormingsonderwijs gegeven.

Antoinette van Brink kijkt hoe dat er in de praktijk uit ziet.

MIJN MOEDER DEED ME OP „HUMANISTISCH” 2

zondag 22 maart 1981, 9.30 – 10.00 uur, Hilversum 2

LEEFBARE TOEKOMST? (1)

Zondag 29 maart 1981, 9.30–10.00 uur, Hilversum 2

Minder verspilling, goed voor het milieu, meer werkgelegenheid, leuker werk, gezonde produkten, vrije mensen, geen energietekort... Kan dat nou echt?

„De Kleine Aarde” in Bostel probeert het al bijna 10 jaar aan te tonen. En er zit groei in. Hoe reëel is dit alternatief, dat ontstond in de luxe jaren '60, tegenover een wankelende grootschalige economie?

Samenstelling: Ruud Jans

televisie

VIJF MINUTEN BEDENKTIJD

elke zondagavond 20.40–20.45 uur op Nederland 2.

gronde.

Binnen de mannelijke structuren weten veel vrouwen geen weg; ze worden erdoor belemmerd in uitspraken en gedrag. (Het is niet persé een teken van emancipatie als men zich heeft aangeleerd daarbinnen te bewegen). Van vrouwen kunnen vrouwen leren eigenwaarde te voelen, eigen identiteit te bepalen. Vrouwen uit alle milieus hebben moeite met vaststellen van eigen persoonlijkheid, met het meten van eigen kracht, omdat zij gewend zijn zich met de man te vergelijken.

Ik ben benieuwd naar de toekomst van het feminisme binnen het HV.

Marijke Harst (Brussel)

REGIONALE AKTIE – OVERLEG DAGEN

18 maart Deventer: Gebouw Pleeggezinnen Centrale, Bergstraat 45

20 maart Amsterdam: HV, Leidsegr. 92

23 maart Utrecht: HV, Erasmushuis, Oudergracht 152

25 maart Eindhoven: De Vest, Stationsplein 7-11

26 maart Assen: Hotel Oversingel, Stationsplein 10

GELIJKE BEHANDELING M/V, JUIST BIJ HET HV

„Humanistisch Verbond vraagt geestelijk verzorger“ kon u lezen in een kleine advertentie in de vorige „Humanist“. Zeer terecht werden wij per omgaande post op onze vingers getikt: een lezer/lezeres schreef ons of het HV zozeer bij de maatschappelijke ontwikkelingen achterloopt dat we nog niet uitgaan van een gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Achter de gevraagde geestelijke verzorger had dus minstens „m/v“ moeten staan. Dat is onlangs zelfs wettelijk geregeld. Inderdaad een teleurstellende uitglijd van een organisatie die gelijkwaardigheid zo hoog in haar vaandel voert. Namens de opdrachtgever voor de advertentie Cees van der Hulle (centraal geestelijk raadsman voor ziekenhuizen, verpleeg- en bejaarden tehuizen) onze excuses. De redactie van de „Humanist“ zal in de toekomst voorkomen dat dergelijke onvolledige advertenties in de kolommen van de „Humanist“ verschijnen. (HvH)

DE PLOOIEN GLADSTRIJKEN

In Trouw (18/11/'80) doet dr. A. F. Verheule, predikant van het Psychiatrisch Centrum „Schakenbosch“ te Leidschendam, verslag over de reacties die hij ontving n.a.v. zijn verzoek aan de lezers om hem te schrijven over hun eigen beleving van het verband tussen angst en godsdienst. Voor het merendeel tussen de 40 en 60 jarigen schreven, alsmede honderd leerlingen van een MAVO-school, allen meestal uit de conservatieve rk-hoek en de zg. gereformeerde gezindte.

Gewetens- of schuldangst aangekweekt door een godsdienstige opvoeding is een veel voorkomend thema, terwijl ook de seksuele en huwelijksmoraal angst-aanjagend werkt. Verder worden dood, hel, laatste oordeel verbonden met de gedachte dat god als een rechtvaardige rechter de ongehoorzame niet ongestraft zal laten. Dat dit oordeel onverwachts en onvoorbereid komt, wekt bij vele schrijvers een angstig gevoel. Tenslotte zijn er nog een aantal brieven uit de kring van de pinksterbeweging, die verhalen van de mogelijkheid van bezetenheid en demonenuitdrijving, die een zeer bedreigend karakter blijken te hebben.

Velen door hun godsdienst angstig gemaakt, kunnen hun geloof toch niet loslaten omdat „als er eens geen god was, dan zou alles zinloos zijn.“

Dr. Verheule schrijft, dat hij nog nauwelijks is toegekomen aan een theologische

doordenking, maar een voor de hand liggende konklusie trekt hij niet, nl. dat er iets fout zit met een geloof, een bijbel een godsdienst, die de mogelijkheden in zich hebben zulke angsten bij mensen op te roepen en dat dan binnen eigen kring ook maar beter begonnen kan worden met het afschaffen van een dergelijke frustrerende gedachtenwereld.

Nee, eerst helpt de kerk mensen aan hun schuld- en angstkomplexen en dan is dr. Verheule er van overtuigd, „dat wij als theologen en pastores moeten zoeken naar een zodanige vertolking van het Evangelie, dat mensen in hun angst worden geholpen...“ Zo houden dit soort pastores hun winkeltje draaiende ten koste van het menselijk geluk van hun beminde goedgelovigen oftewel de gedupeerde slachtoffers. (MV)

KENNIS GEESTELIJK LEVEN

Met name in De Volkskrant (5/11/'80) verscheen een berichtje over het „Verslag van werkzaamheden juni 1979 – aug. 1980 en beleidsplannen 1980 – 1981“ van de Raad voor de Zaken van Kerk en School van de Ned. Herv. Kerk, dat de indruk wekte als zou de Raad het toejuichen indien godsdienstonderwijs en HVO op de openbare scholen zouden samenvloeien in één schoolvak, „geestelijke stromingen“.

Leest men het verslag er op na, dan blijkt – gelukkig – het tegendeel het geval te zijn. Het verslag vermeldt nl.: „In de kringen van het openbaar onderwijs zijn er plannen voor de invoering van het vak „kennis van het geestelijk leven“ (K.vhGL.) als verplicht vak op de openbare school. (...) Wat precies de inhoud van dit vak zal zijn, en hoe de afbakening t.o.v. het godsdienstonderwijs (en het HVO, MV) zal zijn, is nog onderwerp van discussie.“ De Raad is niet afkerig van deze gedachte en konstateert: „Hoewel de openbare school ook vroeger nooit een neutrale staats- of gemeenteschool heeft willen zijn, wordt nu in de kringen van het openbaar onderwijs toch duidelijker en positiever dan tot nu toe wel het geval was, gedacht over de plaats en de functie van geloofs- en levensovertuiging in de opvoeding en het onderwijs, en in het leven van het kind en de onderwijsgevende. De noodzaak van geestelijke vorming van het kind, als wezenlijk bij opvoeding en onderwijs behorend, wordt onderkend.“ Heel uitdrukkelijk stelt de Raad echter ook: „Indien eventueel een vak K v h GL wettelijk verplicht wordt ingevoerd, zal daarnaast de wettelijke mogelijkheid om (fakultatief, MV) godsdienstonderwijs of humanistisch vormingsonderwijs te geven, gehandhaafd moeten blijven.“ Tenslotte zij vermeld dat de Raad „het overleg over deze problematiek (zal) aangaan en be-

vorderen“ met alle belanghebbenden waaronder het Humanistisch Verbond, maar „het eigenlijke werk en overleg zal echter op plaatselijk vlak moeten plaatsvinden.“

Deze uitspraken liggen geheel in de lijn van discussies, die al aan het einde der vijftiger jaren zijn begonnen en die in 1962 leidden tot het rapport „Het openbaar en daarmee gelijk te stellen onderwijs, poging tot een geestelijke fundering.“

Van meet af aan hebben humanisten zowel aan de discussies als aan het rapport belangrijke bijdragen geleverd. Zij tornen op tegen een stroming die het verplichte schoolvak KvhGL als alleen-zaligmakend en zowel het godsdienstonderwijs als het humanistisch vormingsonderwijs overbodige ballast vinden. (MV)

RIMPELLOZE DAG

De Roze Rimpel, actiegroep van de NVSH-COC die zich inzet voor positieverbetering van bejaarde homoseksuele vrouwen en mannen, organiseert op zondag 12 april 1981, in gebouw Ons Huis, Rozenstraat 14 te Amsterdam, een ontmoetingsdag (Rimpelloze dag) voor homoseksuele vrouwen en mannen vanaf ± 50 jaar.

Het programma, dat van 11.00 tot 17.00 uur loopt, omvat naast een forum dat over het onderwerp „Ouder worden en homoseksueel zijn“ handelt, optredens van enkele artiesten en een „aangeklede borrel.“ Toegang gratis. Opgave en nadere inlichtingen bij Joop van der Linden/Diane de Coninck, Frederiksplein 14, 1017 XM Amsterdam. Telefoon: 020 - 22 26 95. Inschrijving graag vóór 5 april bij het sekretariaat: Clipperdreef 186, 2103 WN Heemstede.

VERONTRUSTE HUMANISTEN

De groep „verontrusten“ (inzake de kernwapenverklaring van het HV) heeft met instemming kennis genomen van een nadere toelichting op het HV-standpunt met betrekking tot de kernwapenverklaring van september 1980. Die toelichting werd gegeven door de algemeen voorzitter Rob Tielman in de Humanist van 20 februari. Namens de groep delen M. A. Zoutendijk-Meys, J. Rutgers en J. G. Tromp mee dat publikaties en RTV-uitzendingen van het HV kritisch worden gevolgd. Men wil eventueel als groep op publikaties en uitzendingen reageren.

Op 13 maart was er weer een gesprek met een hoofdbestuursdelegatie. Onderwerp van gesprek was de wenselijkheid en mogelijkheid van groepsvorming van „verontruste“ leden binnen het verbond. (PC)

ORIËNTATIE